

Ircsik Vilmos
Naplójegyzetek

2010. január 2., szombat

A naplórástól mindig a kezdet és a vég tartott vissza. Hiszen ha egyszer valamit valamikor elszalasztottam megkezdeni, akkor már nem lehet csak úgy belevágni a kellős közepébe. És aztán meddig írjam, hogy legyen keze, lába meg dereka, azaz eleje közepe meg vége? Az idők végezetéig? És mit vegyek bele? Minden apró-cseprő dolgot, minden köznapi eseményt? És milyen stílusban, fennköltén, hanyagul, töredékesen? Ám ma mintha világosság gyúlt volna bennem. A kellős közepébe mindig bátran bele lehet, sőt bele kell vágni. Bizonyosság erre az egyik legősibb szerkesztési forma, az in medeias res kezdés. Ahogy Homérosz is írta eposzait, az Iliászt és az Odüsszeát. Írni pedig nem az idők végezetéig kell, hanem amíg van mit írni. A mit és a hogyan pedig majd maga magát kínálja. Néha jelentéktelen kis semmiség, néha valami nagy esemény formájában, néha bőbeszédűen, néha szikáran, néha vidáman, néha szomorúan.

Négy nappal ezelőtt, december 29-én meghalt Szokoly Tamás. A halála még visszavisz a múlt esztendőbe, de most, mikor megemlékezem róla, már túl vagyunk a szilveszteren és az újéven, amit Marival kettésben, csendben töltöttünk idehaza, éjfél után sétáltunk egyet. Hótalán, enyhe szilveszter volt, esővel, és olyan sűrű köddel, hogy a távoli, belvárosi tűzijátékból csak halvány villódzások látszottak.

Tamás vékony, magas alakjával nemcsak külsőre, de a szó turgenyevi értelmében is igazi Don Quijote volt. Érdekes módon először Lermontovot írtam Turgenyev helyett. Vajon miért? Most javítok.

Igen, ezeket az apró rezdüléseket, a lélek apró tévelygéseit érdemes megörökíteni. Nem a múlandó felszínt.

A halálhírét a helyi lap rögtön másnap közölte, rövid kis nekrológban. Nem is a rövidséggel van a baj, hiszen a mai számban már egész hosszú búcsúztatást írtak róla, hanem a halálhír címével: Szokoly Tamás meghalt. Mintha csak mindennapos teendőiről emlékeznének meg. Szokoly Tamás felkelt. Szokoly Tamás felöltözött. Szokoly Tamás megreggelizett. Az effajta mondatokban valóban ez a szórend a jó. A mondat végén van a hangsúlyos, az új közlemény. Mert amíg él az ember, valóban ez a fontos: felkel, felöltözik, megreggelizik. De bizonyos típusú mondatokban a különben oly hajlékony magyar szórend egyszer csak megmakacsolja magát. A halálhír esetén a mondat elejére kerül a közös emberi sorsot kifejező ige, a hangsúlyos, második helyre pedig annak a neve, akit éppen utolért a végzete. Meghalt Szokoly Tamás.

Ha ez így megy tovább, a tévécsatornákon a Közreműködnek a bécsi filharmonikusok helyett hamarosan majd imígyen konferálják be a hagyományos újévi koncertet: A bécsi filharmonikusok közreműködnek.

Mint ahogy közre is működtek. De én nem néztem végig őket, hanem elindultam a szokásos kocogásomra. Májusban lesz tíz éve, hogy mindennap, ha itthon tartózkodom, egy festői kerékpárúton megteszem a hat és fél kilométeremet, ami a gimnasztikával és az időnként beiktatott lassításokkal, gyorsításokkal nyolcvan percet tart. Órát lehetne igazítani hozzám. Mire visszaérek, még tart a koncert. Sőt éppen a Kék Duna keringőt játsszák, amit még meg is hallgatok. Az ifjabb Johann Strauss zsongító, andalító muzsikája, amely Jókai regényeinek társaságában át- meg átjárta a Monarchia minden szögletét. Maritól kétszer is megkérdem, hogy a Radetzky-induló volt-e már. És ő kétszer is azt mondja, igen, volt. Valahogy nem bízom benne. És igazam lett. Már éppen keltem fel a tévé elől, amikor befejezésül felharsant a Radetzky Marsch. De az már az idősebb Strauss műve.

Mari e-mailen kapott egy képes üdvözetet az ünnepekre, melléje Ady karácsony című versével:

Harang csendül,
Ének zendül,
Messze zsong a hálaének,
Az én kedves kis falumban
Karácsonykor
Magába száll minden lélek.

Korai vers, de azért már benne van az igazi Ady. Nem merném megmondani, hogy Szokoly Tamás milyen költő volt, de a Don Quijote, az biztos. Turgenyev minden embert két csoportba sorolt. Szerinte vannak a Hamletek, akik a valóságban élnek, szenvednek, és nem tudnak cselekedni, nem tudnak se érte, se ellene tenni. És vannak a Don Quijoték, akik fittyet hányva a valóságra, egy álmovilágot teremtenek maguknak, ahol aztán kedvük szerint ténykednek, birkanyáját kaszabolnak, hercegnőnek tartják a parasztlányt, gonosz óriásoknak vélik a szélmalomokat, és vívják velük a szélmalomharcot. Tamás azt a harcot vívta rendületlenül, sőt most már meg is vívta. Az ő képzelt világa a hetvenes években szervezett Aréna színpadában és a verseiben öltött testet. Négy verseskötete jelent meg, a legutóbbit és most immár utolsót Csoóri Sándor mutatta be meleg, elismerő szavakkal, ha jól emlékszem tavaly tavasszal

Mari egyébként szép illedelmesen meg is köszönte a karácsonyi üdvözetet, azzal, hogy nagyon örül neki, mert Dsida Jenő az egyik kedvence. Pedig a számítógép képernyőjén ott állt Ady Endre neve és a vers címe, ráadásul a versmondó színész is ezzel kezdte. Vajon miért tévedett mégis? És vajon miért volt benne biztos, hogy a Radetzky-indulót már eljátszották? És vajon miért írtam én először Lermontovot Turgenyev helyett?

Január 3., vasárnap

Az időjárás alig tíz nap alatt szinte végig játssza az egész esztendőt. Közvetlenül karácsony előtt országos rekordokat döntő, csikorgó hideg volt, nagy havazásokkal, aztán kedden és szerdán kitavaszkodott, ismét országos rekordokat döntő felmelegedés következett, és csütörtökön, szent estén nyoma se volt a hónap és zimankónak. Szilveszterre beköszöntött az ősz, ma pedig ismét téli reggelre virradtunk, kemény, száraz hideggel. A kertben, az ereszcsonna alatt álló, színültig teli műanyag hordóban egyetlen éjszaka vastag jégpáncélt öltött az esővíz. Az időjárás-jelentésekben azt mondják, továbbra is télies marad az idő. Januárra olyan időt jósolnak, mintha január volna.

Január 4., hétfő

Arra ébredek, hogy tompán hasogat a hátam és a mellem. Másnak nem nagy ügy, de nekem igen, aki gyakorlatilag nem voltam beteg, és nem ismerem a fájdalmat. Vajon hogy fogom elviselni a testi szenvedést, ha egyszer utolér? Mert egyszer utolér. Kosztolányi versbe foglalta, száz sorba:

Nem hagyja el,
bármit teszel,
vág, kalapál,
fúr, vés, reszel.

Ő aztán tudta, ő aztán értette. A versírást is, a szenvedést is. A verseire még emlékeznek, azokra se úgy, ahogy kellene, de a szenvedése ma már lényegtelen és megfoghatatlan.

Mondom, jóformán soha nem szenvedtem még, de a halált már egész közelről láttam. Szinte már egy voltam vele. Négy és fél éve Marival egy kánikulai vasárnapon a pápai termálfürdőbe kirándultunk. Útközben megálltunk egy festői bakonyi pihenőhelyen, bementünk az erdőbe, ahol valami ismeretlen, ízletes, édes bogyóra bukkantam. Mari hiába próbált lebeszélni, én majd elepedtem azért a bogyóért, mint gyerekkoromban a zöld almáért vagy az éretlen cseresznyéért. Ettem belőle vagy öt-hat szemet. A fürdőben rosszul lettem, zsibbadt minden tagom. Arra még emlékszem, hogy bevittek a pápai rendelőbe, aztán pontosan egy nap múlva, Pesten a Péterfy Sándor utcai kórházban tértem magamhoz. Közvetlenül az ébredésem előtt, vagy talán még korábban, ezt motyogtam magamban:

És azon fa gyümölcsétől halált evék.

Mert az a bogyó nem áfonya volt, aminek tartottam, hanem nadragulya. Donna bella. A nagyobbik fiam és a lányom állt az ágyamnál és nevettek. Mari aztán elmondta, hogy Pápáról Győrbe vittek, ő a kórház folyosóján, egy szál forrónadrágban éjszakázott a közben hűvösre, zivatarosra fordult időben. Az orvosok mindkettőnket bolondnak tartottak, és ezt nem

is igen rejtették véka alá. Aztán Győrből Pestre vittek, ahol megvolt a szükséges ellenméreg. Másnap már kutyabajom se volt, huszonnégy órára még benntartottak, harmadnap pedig már a saját lábamon mehettem haza.

Január 5., kedd

A fagy mellé ismét megjött a hó is, a betegségem pedig ezúttal tartósabbnak bizonyult. A fájdalom elmúlik, de időnként kilel a hideg. Folyamatosan lázam van. A digitális lázmérő időnként több mint 38 fokot mutat. Ez már nem az a régi fajta, amelyben a higanyoszlop tágulása mutatja a fokokat, hanem gombnyomásra működik, aztán a hónaljba dugva néhány perc múlva kiírja a skálára az eredményt. Próbálom bagatellizálni a dolgot, de Mari az egész világot elárasztó H1N1 bűvöletében él, és úgy gondolja, hogy én is ezt az influenzát kaptam el. Így aztán megadom magam. Engedékenységekben nem kis szerepe van annak a büntudatnak, amely a mindkettőnket bajba sodró oktan nadragulyaevésem óta furdal.

Január 6–7., szerda, csütörtök

Ágyban párnák közt, lázméréssel, gyógyszerzedéssel töltöm az időt, de nem élvezem úgy, mint élvezte Hans Castorp a Berghof szanatórium-ban. Egy Rubophen nevű lázcsillapítót szedek meg C vitamint, noha szerintem a csipkebogyó tea is bőségesen elég lenne. A bíborszínű bicskét, vagy ahogy nálunk mondták, a hecsedlit én gyűjtöttem futás közben, novemberben, decemberben az út menti szűrős cserjékről. Egész szép kis mennyiséget hoztam haza először a zsebemben, aztán az erre a célra rendszeresített zacskóban. Mari megszárította, dobozokba rakta, és most egész télen főzhetjük belőle a teát, ami sokkal jobban ízlik a mindenféle márkás teafüveknél. Sőt még egy hosszú füzért is fűzött fel cénára, amely most itt lóg pirosan az előszobában, nem a messze a számítógéptől, így írasközben, ha néha felemelem a tekintetem, mindig azt látom.

Vili telefonált Pestről, hogy talán Skóciába, Glasgow-ba helyezik át. A Morgan Stanley Bank Indiába telepíti azt a részleget, ahol ő dolgozik, mert itt túl kedvezőtlenek lettek a körülmények. Százötven ember munkahelye szűnik meg áprilisban, Glasgow-t állítólag öt embernek ajánlották fel, ő pedig szívesen menne. Én pedig örülnék is neki, meg nem is. De várjuk ki a végét, és csak nyugtával dicsérjük vagy átkozzuk a napot.

Január 8., péntek

Ma befejeztem nyilvánítom a kényszergyógykezelésemet. A lázmérő folyamatosan 36,9-et jelez, ami ugyan még nem ideális, de a veszély Mari szerint is múlóban van. Talán megmaradok. Délelőtt rendbe hozom magam, és könyvtárba megyek. A tavalyi Nobel-díjas Hertha Müller egy kötetét kölcsönzöm ki, hogy lefordítsak belőle egy hosszabb lélegzetű el-

beszélést. Novemberben én mutattam be a Nagyvilágban egy kis bevezető tanulmánnyal és két rövidebb elbeszéléssel.

A bánáti sváb parasztlányt, aki a nyolcvanas években Ceausescu Romániájából települt át Nyugat-Németországba, Magyarországon alig ismerik. Az utóbbi évek sok vitatható Nobel-díjasa után nekem ő lényegesen jobban tetszik. Lehet, hogy nem olyan nagy író, viszont olyan világból jön, ahonnan én is jöttem. Így aztán érzem mondatainak, stílusának súlyát, a szavaknak azt a másodlagos jelentését, amit értelemmel felfogni aligha lehet, nála meg különösen nem, mert a hétköznapi, látszólag jellegtelen falusi életet szurrealista összefüggésekben ragadja meg. A Nagyvilágban Fázsy Anikóval való megállapodásunk alapján már közel másfél éve tart egy sorozatom. Német novellákat fordítok folyamatosan, amiből lassanként egész körkép alakul ki a huszadik századi német prózából: Gottfrid Benn, Böll, Borchert, Walser, Lenz egy-egy novellája már megjelent a fordításomban, most következik majd Ilse Aichinger, Max von der Grün, Paul Schallück, Gabrielle Wohmann, aztán a legújabb nemzedékekből Steffen Kopetzky. Ebbe a második szériába illik bele az 1953-as születésű Hertha Müller, akivel talán be is fejezem majd a sorozatot, hiszen örökké azt sem lehet írni, illetve fordítani.

Január 9., szombat

Ma volt a bazilikában Szokoly Tamás búcsúztatója. Az énekes gyászmisét és az urnás temetést maga az érsek tartotta. Amint beszédéből kiderült, Tamás utolsó hónapjaiban hozzá is közel került, kitárukozott neki, meggyónt és megtért. A bazilika zsúfolásig telve volt, én a jobb szárnyban húzom meg magam, és aktívan rész veszek az istentiszteletben. Letérdek, meakulpázok, énekelek, és válaszolok az érseknek a liturgikus párbeszédben.

- Az Úr legyen veletek!
- És te lelkeddel!
- Emeljük fel szívünket!
- Felemeltük az Úrhoz!
- Adjunk hálát neki!
- Méltó és igazságos
- Istennek legyen hála

Tamás az átlagosnál valóban jobban értett ahhoz, hogy az emberek közelébe kerüljön. Hatni tudott rájuk, maga köré tudta gyűjteni őket, és minden köntörfalazás nélkül kapcsolatba tudott lépni velük. Nem csak az ilyen megszentelt helyeken. A szertartás sok, sőt talán legtöbb résztvevőjén látszik, hogy ritkán járnak templomba, és most csak a kivételes alkalomból lépték át Isten házána küszöbét. Az ének az orgona kíséretével csak fentről, a kórusból zúg, lent a templomban alig hallani néhány erőtlens foszlányát:

Istenem, örök atyám,
Te szent kezedbe adom lelkem,
Légy jószágos bírám,
Vezess haza országodba engem.

Letérdelni csak kevesen térdelnek le, meakulpázni csak kevesen meakulpáznak, és az érseknek se igen válaszolnak.

Január 10., vasárnap

Még egyszer engedek a kísértésnek, és megmértem a lázamat. A digitális lázmérő 36,2-t mutat, azaz tökéletesen egészséges vagyok. Annyit azért megért ez a kis gyengélkedés, hogy három-négy napig kissé belepillantottam abba a gépezetbe, amely immár hosszú évtizedek óta működtet. Belepillantottam, némi műszeres segítséggel, mint műszaki vizsga előtt az autószerelő a motorba, aztán ha mindent rendben talált, vagy kijavított és pótolta, újabb négy, esetleg két évre megadja a műszaki engedélyt. Rajtam se pótolni, se reparálni nem kellett még semmit.

Az időjárás továbbra is a bolondját járhatja velünk. Megint olvadás kezdődött. De mivel több esett, mint karácsony előtt, és az enyhülés se olyan erős, a hó nem megy el teljesen, hanem nagy, piszkosfehér, érdes foltokban megmarad a kertekben és az utcákon, a járdák szélén, a házak előtt, különösen ott, ahová a hótalók nagy kupacokba összetolták, vagy a lakók összelapátolták. Kerti esővízes hordónkra nem csuktam rá a fedelet, most felengedett benne a jég, henger alakú tömbje szinte kilövellt a hordóból, és a megfagyott víz, csúfot űzve a természet törvényeiből, szilárdan mered bele a világba.

Január 11., hétfő

Egy nap híján egy hét kihagyás után ma újra futok, illetve kocogok. Simán teljesítem a nyolcezer métert és a gimnasztikát. A betegség tehát valóban nem volt valami komoly.

Január 12., kedd

A Magyar Napló közölni fogja Álmomban otthon jártam című novellámat, amellyel tavaly novemberben immár ötödik alkalommal nyertem díjat a HM és az írószövetség szokásos őszi pályázatán. Bíró Gergely, a prózarovat vezetője egy-két jelentéktelen javítást javasolt, amelyeket el is fogadtam, és villámpostán visszaküldtem a javított szöveget: Az egyik szereplő könnyed lépteit súlytalan léptekre változtattam. Gergely azt kifogásolta, hogy ez a szereplő néhány sorral arrébb *bizonytalan járással megy*, márpedig ez kizárja a könnyed lépteket. Nem nagyon meggyőző, de elfogadtam, ráadásul a súlytalan nagyon jó. Azon kívül két, szándékosan valamelyest homályosabbra, sejtelmesebbre vett motívumot kissé kibővítettem.

Pesten ma sztrájkba léptek a buszosok és villamosvezetők. Nemcsak a főváros, de az egész ország is olyan, mint egy megbolygatott méhkaptár.

Január 13., szerda

A hatalom szekértolói, a közszolgálati rádió, egyes televíziók és újságok ördögi gonoszsággal uszítják az ostoba és kiszolgáltatott tömegembert a sztrájkoló buszosok és villamosvezetők ellen, elterelve a figyelmet az ország kétségbeejtő gazdasági és erkölcsi helyzetéről. A *divida et impera* elve a modern világban is nagyon jól alkalmazható módszer. Az egyik rádióriport, a mindenütt bevethető környezetvédelem álcájában azon sópánkodik, hogy a felelőtlen sztrájkolók miatt hamarosan szmogriadót kell elrendelni Budapesten, mert az emberek busz és villamos híján kénytelenek autóba ülni, és ez megsokszorozza a levegőszennyezést.

A távoli Karib-tengeren iszonyú földrengés rázta meg a Nagy-Antillák egyik szigetén, Hispaniolán fekvő Haitit, a világ egyik legszegényebb országát. Az áldozatok számát százezer körülire becsülik. A kis sziget másik országa, a nyugati, különösen német turisták nyaralóhelye, a Dominikai Köztársaság sértetlen maradt. A földrengés szinte megállt a határokon. Mintha a természet is folyamatosan a szegényeket sújtaná. Egy eszelős amerikai prédikátor Isten büntetéséről beszél. Voltaire is hasonló elveket vallott, azzal a különbséggel, hogy szerinte isteni gondviselés nincs, de valamiként csak féken kell tartani az embereket. Erre valók például a nagy természeti csapások.